

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерство на здравеопазването

Национален координационен съвет

Х

ДО

Г-ЖА ДОБРОМИРА КАРЕВА

ЗАМЕСТНИК-МИНИСТЪР НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НАЦИОНАЛНИЯ КООРДИНАЦИОНЕН СЪВЕТ

**КЪМ НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАЙЧИНО И
ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021-2030**

УВАЖАЕМИ ДОЦ. СТЕФАНОВСКИ,

В Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021-2030 (НППМДЗ) е предвидено мониторинг за изпълнението на дейностите по програмата да се извършва чрез:

✓ тримесечни отчети, изготвяни от изпълнителите на дейности (лечебни заведения, НЦОЗА, РЗИ);

✓ шестмесечни отчети на регионалните координатори от РЗИ;

✓ годишен анализ за изпълнението на дейностите по програмата на национално ниво, който се изготвя от НЦОЗА;

✓ годишен доклад на националния координатор, който се одобрява от Национален координационен съвет.

Във връзка с това, в качеството ми на националния координатор по програмата, в приложение предоставям на Вашето внимание годишния доклад за 2023 г., изготвен въз основа на анализа на изпълнението на дейностите, предоставен от Националния център по общественото здраве и анализи. Докладът следва да бъде одобрен на заседание на Националния координационен съвет.

С уважение,

Х

Д-Р НЕЛИ ИВАНОВА

Национален координатор по НППМДЗ 2021-2030

ГОДИШЕН ДОКЛАД
ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ ПРЕЗ 2023 г.
ПО НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАЙЧИНОТО И
ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021-2030 г.

от д-р Нели Иванова, национален координатор по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021-2030

Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (2021-2030) и План за действие за периода 2021-2023 г. са приети с Решение № 333 на Министерския съвет от 09.04.2021 г. Мерките и дейностите за изпълнение на стратегическата цел за подобряване на показателите за майчиното и детско здраве се детайлизират в планове за действие, които се актуализират на тригодишен период.

За координация на дейностите по програмата, със заповед № РД-02-182/09.11.2021 г., посл. изм. със заповед № РД-02-186/25.09.2024 г., е създаден Национален координационен съвет (НКС) по майчино и детско здраве. За всяка област са определени регионални координатори, които са служители на съответното РЗИ.

С оглед осигуряване на устойчивост на дейността на съществуващите Здравно-консултативни центрове за майчино и детско здраве към лечебни заведения за болнична помощ, разкрити по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (2014-2020) и на въведеният масов неонатален слухов скрининг, в изпълнение на *т. 2.2. Повишаване на качеството и увеличаване на обхвата на здравни услуги за бременни и деца извън обхвата на задължителното здравно осигуряване* и *т. 2.3. Оптимизиране и разширяване на действащите профилактични и скринингови програми при бременни и деца* от Плана за действие за периода 2021-2023 г., през 2021 г. бяха сключени тригодишни договори със 102 лечебни заведения за болнична помощ.

През 2023 г. за изпълнението на мерки по ***Приоритет 1. Промоция на здраве, включително в областта на репродуктивното здраве, семейното планиране и детското здраве*** от Плана за действие за първи път беше осигурено финансиране за здравно-информационни и здравно-образователни дейности за промоцията на здраве и превенция на заболяванията за всички РЗИ и за НЦОЗА. В резултат на това във всички области на страната са осъществени редица мероприятия (срещи, беседи,

информационни кампании, лекции, обучения и др.) за повишаване на здравната култура в областта на репродуктивното здраве, семейното планиране, бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в ранното детство, като част от тях са реализирани в партньорство с други институции и организации (училища за бременни и родители, лечебни заведения, читалища, летни занимални, НПО). Издадени са информационни и здравно-образователни материали по различни теми за промоция на здравето, които са разпространени в училища, детски градини, лечебни заведения за болнична и извънболнична помощ, закупени са материали за участниците в обучения, тренинги, кампании, викторини, състезания. Обхванати са деца, ученици, бременни жени, родители/полагащи грижи за деца, директори и специалисти от детски ясли, детски градини, училища.

В изпълнение на *Мярка 1.3. Подкрепа на родителите за развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания и специални потребности* в центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания са извършени множество консултации и обучения за подкрепа на родителите в грижите за недоносено дете или дете с увреждане, реализирани са дейности за повишаване на информираността относно ползите от своевременна и комплексна рехабилитация,

Въпреки напредъка в изпълнението на приоритета, в анализа е дадена препоръка за осигуряване на устойчиво целево финансиране на дейностите, изпълнявани от НЦОЗА и РЗИ, базирано на ежегодно планиране на дейности с план-сметки и системно осигуряване на бюджетни средства за изпълнението им.

Изпълнението на мерките по **Приоритет 2. Повишаване на качеството и обхвата на медицинските грижи в областта на майчиното и детското здраве** е на много добро ниво.

С промени в нормативната уредба е разширен обхватът на дейностите за деца и жени, включени в пакета на НЗОК, което дава възможност за по-добро медицинско наблюдение, ранно откриване на заболявания и възможности за навременно лечение. През 2023 г. от работна група към МЗ е направен анализ на наличните скринингови програми, като са дадени препоръки за осигуряване на устойчивост на съществуващи скрининги и за въвеждане на нови скринингови програми. Отчетена е и необходимостта от регистриране на резултатите от скрининга и направени предложения за начините за регистрация, както и отговорните институции. Обсъдени са и възможностите за скрининг на детското развитие, базиран на профилактичните прегледи.

Данните на НЗОК за изпълнението на програмите „Детско здравеопазване“ и „Майчино здравеопазване“ показват, че се запазва тенденцията за увеличение на профилактичните прегледи на деца и бременни при специалисти в извънболничната

помощ (педиатри и АГ) и спад на профилактичните прегледи при ОПЛ. В по-голямата част от страната бременните жени избират да бъдат наблюдавани от специалисти по акушерство и гинекология и само в някои региони, където достъпът до специализирана медицинска помощ е затруднен, наблюдението се извършва от ОПЛ.

В резултат на нормативните промени, с които бяха увеличени профилактичните прегледи и пакетът от медико-диагностични изследвания по време на бременността за здравно неосигурени бременни, през 2023 г. се отчита увеличение на обема на тези дейности, съответно подобрене в достъпа до качествена и навременна медицинска грижа за бременните.

Ръст в сравнение с 2021 и 2022 г. се отчита и в броя на извършените консултации от медицински специалисти, психолози и социални работници в Здравно-консултативните центрове (ЗКЦ), като през 2023 г. са извършени 17 866 консултации в ЗКЦ, при 17 104 през 2022 г. и 12 173 през 2021 г. На СБАЛДБ „Проф. Ив. Митев“ ЕАД, в качеството ѝ на високоспециализирана болница в областта на диагностиката и лечението на деца, е възложено изготвяне на оценка на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата. Оценката се изготвя задължително за всеки пациент, хоспитализиран в лечебното заведение, като включва данни за общия здравен статус на пациента при дехоспитализацията, препоръки за наблюдение на развитието на детето, включително и за прилагане на хранителен режим, както и информация за необходимостта от последващо наблюдение и допълнителни консултации с медицински и немедицински специалисти (логопед, психолог и др.). През 2023 г. са изготвени 6 658 оценки на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата (при 6 676 за 2022 г. и 5 801 за 2021 г.). Проверките на регионалните координатори в ЗКЦ установяват, че изискванията за организацията и изпълнения на дейностите се спазват.

И при двата скрининга, финансирани по Програмата, се отчита намаление в броя на изследванията. Броят изследвания в рамките биохимичния скрининг за бременни е по-нисък от предходните две години – 14 747 за 2023 г., при 16 007 за 2022 г. и 15 599 за 2021 г. Относно този показател следва да се отбележи, че изследвания се правят само при наличие на медицински показания за това.

Обхватът на новородени с неонатален слухов скрининг през 2023 г. е 82.61% при 87.75% за 2022 г. и 80.44 % за 2021г. Запазва се тенденцията към задържане над 80% , като за постигане на препоръчителните нива на обхват (95%) би спомогнало въвеждането на неонатален слухов скрининг в рамките на здравното осигуряване.

Изпълнението на мерките, свързани с укрепването на материално-техническата база на структури по АГ, неонатология и педиатрия в страната, ще бъде реализирано чрез

финансиране по Националния план за възстановяване и устойчивост. За целта е създадена работна група, която да подготви цялостната документация за обявяването на обществена поръчка за доставка и монтаж на медицинско оборудване и апаратура, обучение за работа на персонала във връзка с изпълнението на Компонент 1 „Модернизиране на системата за педиатрични грижи в страната“ на инвестиция С12.11 „Модернизиране на болничните заведения“, предвидена за финансиране по Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България.

Продължава да се увеличава броят на децата с увреждания и хронични заболявания, които имат достъп до диагностика, физикална терапия, медицинска и психосоциална рехабилитация в 10-те центъра за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания. В центровете се провежда диагностика, лечение, рехабилитация на деца с увреждания, с вродени аномалии, редки болести, с хронични заболявания, отклонения в нервно-психичното развитие, ДЦП, аутизъм, деца родени с ниско и много ниско тегло, рискови новородени, недоносени деца. Прилагат се и различни видове терапия (ерготерапия, кинезитерапия и др.), логопедична помощ, психологични консултации и помощ, психо-педагогическа и социална рехабилитация, педагогическа подкрепа и др. През 2023 г. са предоставени услуги на 2 672 деца, при 2 279 деца за 2022 г. и 1 648 обслужени деца за 2021 г.

Мерките от **Приоритет 3. Подобряване на компетенциите на медицински и немедицински, работещи специалисти в областта на майчиното и детско здраве** се изпълняват в необходимия обем - разработена е програма за продължаващо обучение за повишаване квалификацията на медицински и немедицински специалисти от ЦКОДУХЗ за прилагане на програми за обучение на родителите в полагането на грижи за деца с проблеми в развитието и с увреждания. През 2023 г. са проведени обучения на специалисти от ЦКОДУХЗ, в които са участвали общо 398 специалисти (директор, медицински сестри, рехабилитатори, лекари, педагози). Обученията обхващат широк спектър от теми, както по видове заболявания и методи на работа с децата, така и организационни – за мобилна и екипна работа и др. (напр. неврогенно безапетитие в детска възраст, първи признаци на аутизъм под 2 годишна възраст, масаж и гимнастика на деца с различни увреждания, практически насоки за приложение на метода Монтесори при деца с различни заболявания, муковисцидоза - етиология, патогенеза, клиника, лечение и др.). Проведено е и обучение на 32 медицински и немедицински специалисти от ЦКОДУХЗ на тема: „Внедряване в ЦКОДУХЗ на програми за родители на деца със затруднения или нарушения в развитието и увреждания – CST и Да пораснем заедно+“, с цел придобиване на професионална компетентност за екипна работа по програми за обучение и провеждане на обучения на родители в подкрепа на грижите за недоносени

деца, деца с увреждания и със специални потребности. На интернет-страниците на ЦКОДУХЗ са публикувани информационни материали на различни теми: разстройства на развитието, емоционални и поведенчески разстройства, хранене на детето в кърмаческа и ранна възраст, психологични, психотерапевтични и педагогически методи на работа с деца с различни видове увреждания и др.

Разработени са програми и са проведени обучения за повишаване квалификацията на специалисти от детски ясли, общопрактикуващи лекари и педиатри по въпросите на ранното детско развитие, за ранно откриване на затруднения, проблеми и нарушения в развитието при деца в ранна възраст и насочване за ранна интервенция, за оценка/диагностиката, проследяване и скрининг на развитието на деца в ранна възраст, за предоставяните здравни и интегрирани здравно-социални услуги. Проведено е обучение за ОПЛ и педиатри от извънболничната помощ за ранно откриване на затруднения в развитието и аутизъм при деца под 3-годишна възраст.

Разработени информационни материали в помощ на консултативната практика на специалистите от извънболничната медицинска помощ (ОПЛ, АГ) за бременни жени и родители на деца на възраст 0-3 г. по теми за здравословен начин на живот през бременността и пълноценни грижи за малкото дете.

В изпълнение на **Приоритет 4. Усъвършенстване на механизмите за събиране и анализ на данни, свързани с майчиното и детско здраве** е изготвен анализ на обхвата с профилактични прегледи на децата и учениците и на причините за тенденцията за намаляване на обхвата, особено в някои региони на страната, регулярно са давани указания на регионалните здравни инспекции за активно участие в контрола и мониторинга на изпълнението на програмата, както и за изпълнение на заложените в Плана мерки. На базата на извършените от МЗ документални проверки на предоставените от координаторите отчети са дадени конкретни препоръки и указания за отстраняване на констатирани несъответствия.

Оценката за изпълнението на **Приоритет 5. Развитие на здравни и интегрирани здравно-социални услуги с цел превенция на усложненията при деца с хронични заболявания** също е добра.

През 2023 г. стартираха разговори между представители на МЗ, МТСП, НЦОЗА и други заинтересовани страни за разработване на междуинституционален механизъм за взаимодействие на здравната, социалната и образователната система в предоставянето на интегрирани услуги за деца, бременни жени и техните семейства.

Осигурена е дейността на 12-те комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на недоносени деца, деца с хронични заболявания и деца с

увреждания. Обемът на дейността е сравним с предходната година – 1 600 изготвени индивидуални планове за 2023 г. при 1 655 за 2022 г. и 1 158 за 2021 г.

Продължава тенденцията за развитие и устойчивост на ЦКОДУХЗ, като усилията са насочени към постигане на качество чрез разработването и прилагането на стандарти, повишаване квалификацията на персонала, надграждане на дейностите и усъвършенстване организацията на работа, включително и чрез разработване и въвеждане на нови програми, подходи за работа, вътрешни и външни супервизии. За това съдейства и целевото финансиране по НППМДЗ, с което е проведено обучение на персонала от 10-те ЦКОДУХЗ.

Разширен е обхватът на заболяванията, за които има обозначени центрове за редки заболявания за деца, като в СБАЛДБ „Проф. Иван Митев“ има 3 нови експертни центъра – за редки метаболитни заболявания в педиатрията, за редки малформативни синдроми в педиатрията и за редки ендокринни заболявания в педиатрията.

В изпълнение на двата инфраструктурни проекта на МЗ за предоставяне на специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания, финансирани по Оперативна програма „Региони в растеж“ (ОПРР 2014-2020), беше предвидено изграждане на необходимата инфраструктура и обзавеждане на 26 интегрирани здравно социални услуги за резидентна грижа, от които 20 са за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи и 6 са за деца с високо-рисково поведение и потребност от здравни грижи.

Двата проекта, са изпълнени частично, като са изградени и въведени в експлоатация общо 7 центъра. През 2023 г. се проведе процедура по ЗОП за доставка и монтаж на оборудване и обзавеждане в центровете, по която бяха избрани изпълнители за част от обзавеждането. За останалата медицинско обзавеждане и апаратура, кухненски и домакински пособия, компютри и офис техника и др.) не бяха избрани изпълнители.

С оглед на факта, че проектното финансиране бе със срок 31.12.2023 г. останаха нереализирани 19 обекта, за които МЗ има осигурени вещни права върху имотите. Сключени са договори за извършване на инженеринг за всички обекти, с изключение на един, за който при обявяване на процедурата за избор на изпълнителя не са постъпили оферти. Шест от обектите са проблемни за изграждане, като проблемите са свързани с неподходящи терени, предоставени от общините, проблеми с устройството и застрояването им, необходимост от ново проектиране и др.

Предвид приключването на програмния период 2014-2020 г., изпълнението на двата проекта не може да се реализира занапред с европейско финансиране, защото разходите вече не са допустими.

Европейските фондове през новия програмен период не предвиждат финансиране на дейности за изграждане на инфраструктура и обзавеждане на центрове за здравно-социални услуги за деца. Завършването на СМР за изграждане на необходимата инфраструктура и изпълнението на поетите национални ангажименти по политиката за деинституционализация на грижите за деца, следва да се изпълнят с национално финансиране през следващите години, за които МЗ ще търси възможност от националния бюджет за осигуряване на необходимият финансов ресурс.

Основните изводи и заключения от анализа на изпълнението на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве през 2023 г. са, че е осигурена устойчивост на дейността на Здравно-консултативните центрове, като е налице увеличение на извършените медицински консултации и домашни посещения и подобрение в дейността на психолозите и социалните работници. Обхватът на неонаталния слухов скрининг и на биохимичния скрининг за бременни бележат спад спрямо предходната година. Затрудненията в дейността на Здравно-консултативните центрове са свързани основно с обезпечаване на необходимите специалисти и условия за равномерно и непрекъснато функциониране през цялата година.

Идентифицирана е необходимост от провеждане на ефективни кампании за повишаване на осведомеността на населението, особено в селата и сред уязвими групи, за възможностите, създадени по Програмата, с цел улесняване на достъпа и разширяване на обхвата на целените групи. Дадена е препоръка за допълването на отчетните форми с данни и индикатори за измерване на постигнат резултат, което ще даде възможност в годишния анализ да се направи и оценка за ефективността и степента на въздействие от изпълнението на дейностите по НППМДЗ, заложи в Плана.